

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.08.2003, sp. zn. 29 Odo 813/2001, ECLI:CZ:NS:2003:29.ODO.813.2001.1

Číslo: 16/2005

Právní věta: Vztah z bezdůvodného obohacení získaného přijetím plnění z neplatné smlouvy o úvěru (§ 497 a násl. obch. zák.), je obchodním závazkovým vztahem; právo na vydání tohoto bezdůvodného obohacení se promlčuje ve čtyřleté promlčecí době podle ustanovení § 397 obch. zák. Smlouvu o úvěru (§ 497 obch. zák.) může jako věřitel uzavřít kterýkoli subjekt.*)

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 27.08.2003

Spisová značka: 29 Odo 813/2001

Číslo rozhodnutí: 16

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Promlčení

Předpisy: § 107 odst. 2 písm. b) předpisu č. 40/1964Sb.

§ 120 předpisu č. 99/1963Sb.

§ 15 odst. 3 písm. b) předpisu č. 513/1991Sb.

§ 16 odst. 3 písm. b) předpisu č. 513/1991Sb.

§ 241 odst. 3 písm. b) předpisu č. 99/1963Sb.

§ 394 odst. 2 písm. b) předpisu č. 513/1991Sb.

§ 397 odst. 2 písm. b) předpisu č. 513/1991Sb.

§ 451 odst. 2 písm. b) předpisu č. 40/1964Sb.

§ 457 odst. 2 písm. b) předpisu č. 40/1964Sb.

§ 5 předpisu č. 99/1963Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v Hradci Králové rozsudkem ze dne 11. 10. 1999 zastavil řízení v části, v níž se žalobkyně domáhala určení, že má za úpadkyní pohledávku ve výši 118 306 Kč (bod I. výroku), určil, že žalobkyně má za úpadkyní pohledávku třetí třídy ve výši 15 000 000 Kč (bod II. výroku), ve zbývajících částech (to jest ohledně částky 11 400 000 Kč) žalobu zamítl (bod III. výroku), rozhodl o vrácení soudního poplatku ve výši 985 000 Kč (bod IV. výroku) a zavázal žalovaného zaplatit žalobkyni z majetku konkursní podstaty na nákladech řízení částku 5000 Kč (bod V. výroku). Vyhovující výrok svého rozsudku odůvodnil soud tím, že podle jeho přesvědčení byla dne 3. 8. 1993 platně uzavřena smlouva o úvěru, podle které se žalobkyně zavázala poskytnout pozdější úpadkyni úvěr ve výši 15 000 000 Kč, úročný třinácti procenty ročně, a úpadkyně se zavázala poskytnutou částku vrátit nejpozději 4. 11. 1993. Při prověrce žalovaným vznesené námitky promlčení pak bylo

nutno postupovat podle ustanovení § 397 obch. zák. o čtyřleté promlčecí době. Jelikož žalobkyně podala žalobu o zaplacení uvedené částky před uplynutím této promlčecí lhůty (29. 10. 1997), je její pohledávka po právu, když bylo rovněž prokázáno, že sjednaná částka úvěru byla úpadkyni připsána na účet. Konečně soud uzavřel, že poskytnutím úvěru sice u žalobkyně došlo k nedovolenému podnikání, to však nečiní smlouvu o úvěru neplatnou.

K odvolání žalovaného, směřujícímu proti vyhovujícímu výroku rozsudku a výroku o nákladech řízení, V r c h n í s o u d v P r a z e rozsudkem ze dne 8. 2. 2001 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu i v tomto rozsahu zamítl a nepřiznal žalovanému právo na náhradu nákladů řízení (první výrok), dále nepřiznal žalovanému ani právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (druhý výrok) a konstatoval, že ve výroku o zastavení řízení, v zamítavém výroku a ve výroku o soudním poplatku zůstává rozsudek soudu prvního stupně nedotčen (třetí výrok).

Odvolací soud, který oproti soudu prvního stupně vyšel ze zjištění, že žaloba o úhradu pohledávky, jejíž pravost žalobkyně žádá určit, byla podána až 30. 10. 1997, dospěl k závěru, že smlouva o úvěru nebyla za žalobkyni ani za pozdější úpadkyni uzavřena k tomu oprávněnými osobami. Za žalobkyni totiž smlouvu o úvěru uzavřel Ing. P. L., ředitel finanční sekce, který podle úplného výpisu z obchodního rejstříku nebyl v té době oprávněn za společnost samostatně jednat a podepisovat se za ni. Za pozdější úpadkyni smlouvu o úvěru uzavřel její ekonomický ředitel a tehdejší člen představenstva Ing. J. Ž., avšak podle úplného výpisu z obchodního rejstříku v době uzavření úvěrové smlouvy za úpadkyni jednalo představenstvo, a to buď společně všichni členové představenstva anebo samostatně jeden člen představenstva, který k tomu byl představenstvem písemně pověřen. Podepisování se dělo tím způsobem, že se podepsali buď všichni členové představenstva nebo současně předseda či místopředseda představenstva a jeden člen představenstva anebo samostatně jeden člen představenstva, který k tomu byl představenstvem písemně pověřen. Žádný z účastníků přitom neprokázal, že osoby které uzavíraly smlouvu o úvěru, mohly takový úkon učinit v souladu s vnitřními předpisy, nebo že to bylo vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé. Jelikož mezi účastníky zůstalo nesporné, že finanční prostředky z úvěru žalobkyně poskytla na účet úpadkyně v srpnu 1993, šlo ze strany žalobkyně o plnění bez právního důvodu. Přijetím finančních prostředků ve výši 15 000 000 Kč tak došlo k bezdůvodnému obohacení úpadkyně, jíž bylo poskytnuto plnění z neplatného právního úkonu. Na tomto základě se odvolací soud zabýval žalovaným vznesenou námitkou promlčení z pohledu ustanovení § 107 obč. zák., přičemž přisvědčil odvolateli v závěru, že nárok se promlčel ve tříleté objektivní promlčecí době, pro jejíž počátek je rozhodný den, kdy došlo k získání bezdůvodného obohacení. Za situace, kdy žalobkyně poskytla příslušný finanční obnos úpadkyni blíže neurčeného dne měsíce srpna 1993, uběhla tříletá promlčecí lhůta nejpozději dne 2. 9. 1996. Jestliže žalobkyně právo na vydání bezdůvodného obohacení uplatnila poprvé až žalobou podanou u soudu dne 30. 10. 1997, je její právo promlčeno a námitka promlčení je opodstatněná.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně (která v průběhu dovolacího řízení změnila sídlo) dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř., namítajíc, že jsou dány dovolací důvody dle § 241 odst. 3 písm. c) a d) o. s. ř., jejichž prostřednictvím lze odvolacímu soudu vytýkat, že jeho rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá v podstatné části oporu v provedeném dokazování (písmeno c/), a že spočívá na nesprávném právním posouzení věci (písmeno d/). Naplnění dovolacího důvodu uvedeného v § 241 odst. 3 písm. c) o. s. ř. spatřuje dovolatelka v tom, že z provedeného dokazování nebylo možné dovodit skutečnost, že by osoby, které podepsaly smlouvu o úvěru, k tomu nebyly oprávněny. V mezích dovolacího důvodu dle § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. dovolatelka odvolacímu soudu v první řadě vytýká, že se nevypořádal s jejím tvrzením, že v souladu s ustanovením § 20 odst. 2 obč. zák. mohou za právnickou osobu činit právní úkony i jiní její pracovníci nebo členové, pokud je to stanoveno ve vnitřních předpisech právnické osoby nebo je to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé. Z pracovního zařazení osob, jež smlouvu o úvěru podepsaly (ředitel finanční sekce dovolatelky a ekonomický ředitel a člen představenstva úpadkyně),

je podle dovolatelky zřejmé jejich oprávnění k uzavření smlouvy podobného typu.

Nešlo tedy o závazek z bezdůvodného obohacení, nýbrž – jak správně dovodil soud prvního stupně – o nárok ze smlouvy o úvěru.

Nesprávný je podle dovolatelky i závěr odvolacího soudu o promlčení nároku na vydání bezdůvodného obohacení ve tříleté objektivní promlčecí době. Soud podle ní na jedné straně uznává tvrzení žalovaného, že smlouva o úvěru nebyla za obě smluvní strany uzavřena k tomu oprávněnými subjekty, na druhé straně však z takového chování nevyvozuje důsledky ve smyslu ustanovení § 107 odst. 2 obč. zák., upravujícího desetiletou promlčecí lhůtu pro případ úmyslného bezdůvodného obohacení. Vzhledem k tomu, že žalovaný se mimo jiné dovolává i „svého vlastního jednání v rozporu s jeho organizačními předpisy, jakož i právními předpisy, je třeba dospět k závěru, že částku ve výši 15 000 000 Kč přijal od žalobkyně vědomě na základě neplatného právního úkonu a že bezdůvodné obohacení žalovaného tak vzniklo úmyslně.“ K námitce promlčení tedy odvolací soud přihlédnout neměl. Dovolatelka proto požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaný ve vyjádření uvedl, že ustanovení § 20 odst. 2 obč. zák. není použitelné, neboť podle jeho druhé věty při překročení jednatelského oprávnění není platný právní úkon, učiněný jinými než statutárními orgány, v případě, že tento právní úkon byl učiněn mimo rámec předmětu podnikání právnické osoby. Předmětem podnikání dovolatelky pak v roce 1993 nebylo poskytování peněžních úvěrů. K platnosti úkonu, který překračoval rámec předmětu činnosti, proto bylo třeba, aby jej učinil přímo statutární orgán. Žalovaný proto žádá, aby Nejvyšší soud dovolání zamítl.

Podle bodu 17., hlavy první, části dvanácté, zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů (to jest podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 1. 2001). O takový případ jde i v této věci, neboť odvolací soud odvolání – ve shodě s bodem 15., hlavy první, části dvanácté, zákona č. 30/2000 Sb. – rovněž projednal a rozhodl o něm (jak se výslovně podává z odůvodnění jeho rozsudku) podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 1. 2001.

Dovolání je ve smyslu ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř. přípustné a je i důvodné.

N e j v y š š í s o u d zrušil napadené rozhodnutí a věc vrátil soudu druhého stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Vady řízení, k nimž dovolací soud přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a zmatečnostní vady ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř. se nepodávají ani z obsahu spisu, Nejvyšší soud se proto zabýval především dovolatelkou uplatněnými dovolacími důvody, přičemž nejprve – v hranicích právních otázek formulovaných dovoláním – prověřil správnost právního posouzení věci odvolacím soudem.

V mezích dovolacího důvodu dle § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. dovolací soud zkoumá, zda právní posouzení věci ob stojí na základě v řízení učiněných skutkových závěrů, bez zřetele k tomu, zda tyto skutkové závěry jsou dovolatelem rovněž zpochybněny (prostřednictvím dovolacího důvodu dle § 241 odst. 3 písm. c/ o. s. ř.).

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil,

případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

K úvahám, na nichž odvolací soud vybudoval závěr o promlčení závazku z bezdůvodného obohacení, Nejvyšší soud uvádí následující:

Podle ustanovení § 1 obch. zák. tento zákon upravuje postavení podnikatelů, obchodní závazkové vztahy, jakož i některé jiné vztahy s podnikáním související (odstavec 1). Právní vztahy uvedené v odstavci 1 se řídí ustanoveními tohoto zákona. Nelze-li některé otázky řešit podle těchto ustanovení, řeší se podle předpisů práva občanského. Nelze-li je řešit ani podle těchto předpisů, posoudí se podle obchodních zvyklostí, a není-li jich, podle zásad, na kterých spočívá tento zákon (odstavec 2).

Z ustanovení § 261 odst. 3 písm. d) obch. zák. se podává, že touto částí zákona (rozumí se část třetí obchodního zákoníku) se řídí bez ohledu na povahu účastníků též závazkové vztahy ze smlouvy o úvěru (§ 497).

Podle ustanovení § 451 obč. zák. platí, že kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatí, musí obohacení vydat (odstavec 1). Bezdůvodným obohacením je majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů (odstavec 2).

Ustanovení § 454 obč. zák. pak určuje, že bezdůvodně se obohatil i ten, za nějž bylo plněno, co po právu měl plnit sám.

Dle ustanovení § 489 obč. zák. závazky vznikají z právních úkonů, zejména ze smluv, jakož i ze způsobené škody, z bezdůvodného obohacení nebo z jiných skutečností uvedených v zákoně.

Právní úprava bezdůvodného obohacení obsažená v občanském zákoníku (srov. i výše citované ustanovení) je úpravou komplexní a uplatní se jak pro občanskoprávní vztahy, tak pro obchodní závazkové vztahy, jelikož obchodní zákoník institut bezdůvodného obohacení neupravuje (srov. § 1 odst. 2 obch. zák.).

Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu je též jednotná v závěru, že obchodním závazkovým vztahem může být i vztah, který je kompletně upraven v jiném zákoně, např. právě v občanském zákoníku. Podstatné je, aby šlo o tzv. relativní obchod ve smyslu ustanovení § 261 odst. 1 a 2 obch. zák., o závazkový vztah, jemuž strany přisoudily povahu obchodního vztahu písemnou volbou práva podle § 262 obch. zák. nebo o tzv. absolutní obchod ve smyslu výčtu podávajícího se z ustanovení § 261 odst. 3 obch. zák.

Jak Nejvyšší soud vysvětlil v rozsudku velkého senátu obchodního kolegia ze dne 18. 6. 2003, sp. zn. [35 Odo 619/2002](#), uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 8, ročník 2003, pod číslem 143, je tomu tak proto, že obchodní zákoník neupravuje veškeré závazkové vztahy, do nichž podnikatelé, popřípadě jiné k tomu oprávněné osoby, vstupují. Jen z toho, že určitý závazkový vztah je upraven pouze v občanském zákoníku, nelze vyvozovat, že jde o vztah občanskoprávní.

Odtud plyne, že pro řešení otázky, zda promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení získaného přijetím plnění z neplatného právního úkonu (zde – podle odvolacího soudu – přijetím plnění z neplatné smlouvy o úvěru), se řídí právní úpravou obchodního zákoníku nebo občanského zákoníku, je určující především povaha právního vztahu účastníků vzniklého takovým plněním.

K závěru, že vztah z bezdůvodného obohacení vzniklého přijetím plnění z neplatného právního úkonu (srov. § 451 odst. 2 obč. zák.) je obchodním závazkovým vztahem, postačí předchozí úsudek, že obchodní závazkový vztah by jinak založil onen neplatný právní úkon. Tak je tomu i v tomto případě, neboť neplatným právním úkonem, ze kterého bylo podle odvolacího soudu poskytnuto plnění, jež je

bezdůvodným obohacím úpadkyně, je smlouva o úvěru ve smyslu ustanovení § 497 a násl. obch. zák., která je tzv. absolutním obchodem (obchodním závazkem) bez zřetele k povaze smluvních stran.

Podle ustanovení § 397 obch. zák., nestanoví-li zákon pro jednotlivá práva jinak, činí promlčecí doba čtyři roky.

Ustanovení § 394 odst. 2 obch. zák. pak určuje, že u práva na vrácení plnění uskutečněného podle neplatné smlouvy počíná promlčecí doba běžet ode dne, kdy k plnění došlo.

K otázce, podle jakého předpisu má být posouzen obchodní závazkový vztah z bezdůvodného obohacení vzniklého přijetím plnění z neplatného úkonu, se Nejvyšší soud vyjádřil (byť jen na okraji tam řešené problematiky) již v rozsudku ze dne 16. února 2000, sp. zn. 25 Cdo 2251/99 uveřejněném v časopise Soudní judikatura č. 8, ročník 2000, pod číslem 83. Tam mimo jiné uzavřel, že obsahuje-li obchodní zákoník v ustanoveních § 387 až § 408 kogentní a ucelenou úpravu problematiky promlčení, dopadající například i na bezdůvodné obohacení vzniklé plněním podle neplatné smlouvy (§ 394 odst. 2 obch. zák.), je v obchodních závazkových vztazích vyloučeno použití ustanovení občanského zákoníku o promlčení. Ve výše již citovaném rozsudku velkého senátu obchodního kolegia pak Nejvyšší soud uzavřel - zabývá se promlčením obchodního závazkového vztahu z bezdůvodného obohacení vzniklého přijetím plnění z právního důvodu, který odpadl - že právní úprava promlčení v obchodním zákoníku má komplexní povahu a že ani ze skutečnosti, že obchodní zákoník výslovně neupravuje počátek běhu promlčecí doby a její délku, pokud jde o právo na vydání bezdůvodného obohacení, neplyne nutnost použití právní úpravy občanského zákoníku (jeho § 107), nýbrž pouze to, že tyto otázky je zapotřebí řešit dle obecných ustanovení obchodního zákoníku o promlčení (dle jeho § 391 a § 397).

Jelikož obchodní zákoník je v poměru k občanskému zákoníku předpisem zvláštním, což platí i pro ustanovení § 397 obch. zák. v poměru k ustanovení § 107 obč. zák., použije se při řešení otázky promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení v obchodních vztazích především právní úprava obsažená v obchodním zákoníku. Od závěrů formulovaných v těchto rozhodnutích, jež jsou mutatis mutandis uplatnitelné i v této věci a na něž v podrobnostech odkazuje, Nejvyšší soud nevidí důvodu se odchýlit.

Jinak řečeno, je-li vztah z bezdůvodného obohacení vzniklého přijetím plnění z neplatného úkonu obchodním závazkovým vztahem (jako v tomto případě), pak odpověď na otázku, kdy počíná běžet promlčecí doba ve vztahu k takovému plnění, dává ustanovení § 394 odst. 2 obch. zák. a otázku délky promlčecí doby zodpovídá ustanovení § 397 obch. zák.

Ovšem i při čtyřleté promlčecí době (ve smyslu § 397 obch. zák.), jejíž počátek odvolací soud správně (ve shodě s § 394 odst. 2 obch. zák.) určil k 31. 8. 1993, by byl nárok na vydání bezdůvodného obohacení vzniklého přijetím plnění z neplatné smlouvy o úvěru promlčen uplynutím dne 1. 9. 1997 (pondělí), neboť u soudu byl uplatněn až 30. 10. 1997. Závěr o použití ustanovení obchodního zákoníku tedy vylučuje uvažovat - ve smyslu argumentů, jež dovolatelka snesla za použití ustanovení § 107 odst. 2 obč. zák. - o tom, že poskytnuté plnění se promlčuje v desetileté promlčecí době. Úsudek odvolacího soudu, že nárok na vydání bezdůvodného obohacení je promlčen, je tedy ve svém výsledku správný, byť k němu odvolací soud dospěl aplikací nesprávné normy (aplikací § 107 obč. zák.).

Zbývá vypořádat se s otázkou, zda skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, odvolacímu soudu dovozoval učinit závěr o absolutní neplatnosti smlouvy o úvěru. Pro další úvahy Nejvyššího soudu v naznačeném směru je rozhodný výklad občanského zákoníku a obchodního zákoníku ve znění účinném v době uzavření smlouvy o úvěru, to jest ve znění účinném ke 3. 8. 1993.

Podle ustanovení § 497 obch. zák. smlouvou o úvěru se zavazuje věřitel, že na požádání dlužníka poskytne v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a dlužník se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky.

Z dikce uvedeného ustanovení plyne, že smlouvu o úvěru může platně uzavřít (ať již jako věřitel nebo jako dlužník) jakýkoli subjekt. To, zda poskytování úvěru je předmětem činnosti věřitele, může být významné jen pro řešení otázky, zda si věřitel může platně sjednat úplatu za převzetí závazku poskytnout úvěr (srov. § 499 obch. zák.), nebo právě pro úvahu o určení okruhu osob oprávněných tento smluvní vztah za věřitele založit. Podle ustanovení § 20 odst. 2 obč. zák. (na něž dovolatelka výslovně odkazuje) totiž za právnickou osobu mohou činit právní úkony i jiní její pracovníci nebo členové (nikoliv tedy jen statutární orgány, o nichž pojednává § 20 odst. 1 obč. zák.), pokud je to stanoveno ve vnitřních předpisech právnické osoby nebo je to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé. Překročí-li tyto osoby své oprávnění, vznikají práva a povinnosti právnické osobě, jen pokud se právní úkon týká předmětu činnosti právnické osoby a jen tehdy, jde-li o překročení, o kterém druhý účastník nemohl vědět.

Odvolací soud v napadeném rozsudku výslovně neuvádí, o ustanovení které právní normy opřel svůj závěr, že smlouvu o úvěru za žalobkyni i za pozdější úpadkyni uzavřely osoby, jež k tomu nebyly oprávněny. Z jím užitých formulací (o tom, že „žádný z účastníků přitom neprokázal, že subjekty uzavírající příslušnou úvěrovou smlouvu mohly tento právní úkon učinit v souladu s vnitřními předpisy, či že by to bylo vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé“) však lze usuzovat, že zkoumal (vycházeje z toho, že poskytování úvěru nebylo předmětem činnosti žalobkyně) právě (a jen) podmínky aplikace ustanovení § 20 odst. 2, věty první, obč. zák. Jeho právnímu posouzení věci lze již na tomto základě vytknout neúplnost a tudíž i nesprávnost, jestliže stranou svých úvah ponechal ustanovení § 15 a § 16 obch. zák., jež mají pro obchodní závazkové vztahy přednost před úpravou obsaženou v občanském zákoníku.

Tak podle ustanovení § 15 obch. zák. platí, že kdo byl při provozování podniku pověřen určitou činností, je zmocněn ke všem úkonům, k nimž při této činnosti obvykle dochází (odstavec 1). Překročí-li zástupce podnikatele zmocnění podle odstavce 1, je takovým jednáním podnikatel vázán, jen jestliže o překročení třetí osoba nevěděla a s přihlédnutím ke všem okolnostem případu vědět nemohla (odstavec 2).

Ustanovení § 16 obch. zák. pak jde ještě dál, neboť podle něj podnikatele zavazuje i jednání jiné osoby v jeho provozovně, nemohla-li třetí osoba vědět, že jednáající osoba k tomu není oprávněna.

Obsah spisového materiálu (konkrétně zkoumaná smlouva o úvěru) pak vybízel k tomu, aby se odvolací soud věcí zabýval též z pohledu posledně citovaného ustanovení. V této souvislosti je dále pro výsledek dovolacího řízení určující, že odvolací soud nepřisvědčil skutkové verzi dovolatelky o platně sjednané smlouvě o úvěru proto, že podle jeho přesvědčení neprokázala (neunesla důkazní břemeno o tom), že osoby, které uzavíraly smlouvu o úvěru, mohly takový úkon učinit v souladu s vnitřními předpisy nebo že to bylo vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé.

Podle ustanovení § 120 o. s. ř. jsou účastníci povinni označit důkazy k prokázání svých tvrzení (odstavec 1, věta první). Neoznačí-li účastníci důkazy potřebné k prokázání svých tvrzení, vychází soud při zjišťování skutkového stavu z důkazů, které byly provedeny (odstavec 3, věta druhá).

Důkazním břemenem se rozumí procesní odpovědnost účastníka řízení za to, že za řízení nebyla prokázána jeho tvrzení a že z tohoto důvodu muselo být rozhodnuto o věci samé v jeho neprospěch. Smyslem důkazního břemene je umožnit soudu rozhodnout o věci samé i v takových případech, kdy určitá skutečnost, významná podle hmotného práva pro rozhodnutí o věci, nebyla pro nečinnost účastníka (v důsledku nesplnění povinnosti uložené účastníku ustanovením § 120 odst. 1, věty první, o. s. ř.) nebo vůbec (objektivně vzato) nemohla být prokázána a kdy tedy výsledky zhodnocení

důkazů neumožňují soudu přijmout závěr ani o pravdivosti této skutečnosti, ani o tom, že by tato skutečnost byla nepravdivá.

Povinnost důkazní uložená účastníkům řízení je povinností procesní. O této povinnosti a o z ní vyplývajícím důkazním břemenu je proto soud účastníky povinen (ve smyslu § 5 o. s. ř.) poučit (shodně srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 35/1999 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek) a poučovací povinnost v tomto směru má i odvolací soud (srov. § 211 o. s. ř.).

Dovolatelka v odvolacím řízení výslovně uváděla, že z pracovní náplně funkcí osob, které smlouvu uzavřely (ředitel finanční sekce a ekonomický ředitel), je zřejmé, že byly oprávněny uzavírat úvěrové smlouvy. Odvolací soud pak závěr o neunesení důkazního břemene dovolatelky co do oprávnění osob jednajících za ni a za pozdější úpadkyni uzavřít smlouvu o úvěru, učinil, aniž by dovolatelku - jak je patrné z obsahu spisu (zejména protokolu o jednání před odvolacím soudem ze dne 8. 2. 2001) - poučil o její procesní povinnosti označit důkazy k prokázání svých tvrzení. Zatížil tím řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a ke které odvolací soud ve smyslu ustanovení § 242 odst. 2, věty druhé, o. s. ř. přihlíží, i když nebyla v dovolání uplatněna.

Vzhledem k této vadě, jakož i k tomu, že dovolací důvod dle § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. byl rovněž (v části, jež má vliv na výsledek dovolacího řízení) uplatněn právem, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1, 2 a 5 o. s. ř.). S přihlédnutím k tomu, že zkoumané rozhodnutí neobstálo již v rovině právní a pro vady řízení, pokládal Nejvyšší soud za nadbytečné zkoumat též existenci dovolacího důvodu dle § 241 odst. 3 písm. c) o. s. ř.

*) Tento závěr se neprosadí tam, kde zákon určitým subjektům uzavření smlouvy o úvěru zakazuje nebo je v tomto jednání omezuje.